

Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (astotā palāta)

2024. gada 18. janvārī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Lauksaimniecība – Kopējā lauksaimniecības politika (KLP) – Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai (ELFLA) – Lauku attīstības atbalsta pasākumi – Regula (EK) Nr. 1974/2006 – Nomas vai rentes līgums – Starp pašvaldību un atbalsta saņēmēju noslēgts nomas līgums – Piecu gadu saistības – Nomas līguma izbeigšana pēc tiesību aktu grozīšanas – Pienākums atmaksāt visu saņemto atbalstu vai daļu no tā – Nespēja saistības pielāgot saimniecības jaunajai situācijai – Jēdzieni “nepārvarama vara” un “ārkārtas apstākļi” – Jēdziens “saimniecības ekspropriācija”

Lietā C-656/22

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Varhoven administrativen sad* (Augstākā administratīvā tiesa, Bulgārija) iesniegusi ar 2022. gada 28. septembra lēmumu un kas Tiesā reģistrēts 2022. gada 19. oktobrī, tiesvedībā

Askos Properties EOOD

pret

Zamestnik izpalnitelen direktor na Darzhaven fond “Zemedelie”,

TIESA (astotā palāta)

šādā sastāvā: tiesneši M. Safjans [*M. Saffan*], kas pilda palātas priekšsēdētāja funkcijas, N. Jēskinens [*N. Jääskinen*] un M. Gavalecs [*M. Gavalec*] (referents),

ģenerālvokāts: Dž. Pitrucella [*G. Pitruzzella*],

sekretārs: A. Kalots Eskobars [*A. Calot Escobar*],

ņemot vērā rakstveida procesu,

ņemot vērā apsvērumus, ko snieguši:

- *Zamestnik izpalnitelen direktor na Darzhaven fond “Zemedelie”* vārdā – *Y. Kancheva*,
- Eiropas Komisijas vārdā – *G. Koleva* un *A. Sauka*, pārstāvji,

* Tiesvedības valoda – bulgāru.

nemot vērā pēc ģenerālvokāta uzklaušanās pieņemto lēmumu izskatīt lietu bez ģenerālvokāta secinājumiem,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- 1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1306/2013 (2013. gada 17. decembris) par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību un Padomes Regulu (EEK) Nr. 352/78, (EK) Nr. 165/94, (EK) Nr. 2799/98, (EK) Nr. 814/2000, (EK) Nr. 1290/2005 un (EK) Nr. 485/2008 atcelšanu (OV 2013, L 347, 549. lpp.) 2. panta 2. punkta f) apakšpunktu, kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1305/2013 (2013. gada 17. decembris) par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1698/2005 (OV 2013, L 347, 487. lpp.), 47. panta 3. punktu.
- 2 Šis lūgums ir iesniegts strīdā starp atbilstoši Bulgārijas tiesībām dibinātu sabiedrību *Askos Properties EOOD* un *Zamestnik izpalnitelen direktor na Darzhaven fond "Zemedelie"* (Valsts Lauksaimniecības fonda izpilddirektora vietnieks, Bulgārija) par lēmumu, ar ko šai sabiedrībai uzlikts pienākums atmaksāt 50 % no subsīdijas, kuru minētā sabiedrība saņēmusi saistībā ar Lauku attīstības programmas 2007.–2013. gadam 211. pasākumu.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

Regula (EK) Nr. 1698/2005

- 3 Padomes Regula (EK) Nr. 1698/2005 (2005. gada 20. septembris) par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) (OV 2005, L 277, 1. lpp.) tika atcelta ar Regulu Nr. 1305/2013. Tomēr saskaņā ar Regulas Nr. 1305/2013 88. pantu Regulu Nr. 1698/2005 turpina piemērot darbībām, kuras īsteno atbilstīgi programmām, ko Eiropas Komisija saskaņā ar šo regulu apstiprinājusi pirms 2014. gada 1. janvāra.
- 4 Regulas Nr. 1698/2005 36. pantā "Pasākumi" bija noteikts:

"Atbalsts saskaņā ar šo iedaļu attiecas uz:

- a) pasākumiem, kuru mērķis ir ilgtspējīga lauksaimniecības zemes lietošana, paredzot:
  - i) maksājumus lauksaimniekiem par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem kalnu teritorijās,
  - ii) maksājumus lauksaimniekiem par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem citās teritorijās,

[..]

[..]"

- 5 Šīs regulas 37. pantā “Maksājumi par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem kalnu teritorijās un maksājumi par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem citās teritorijās” bija paredzēts:

“1. Šīs regulas 36. panta a) punkta i) un ii) apakšpunktā paredzētos maksājumus piešķir katru gadu par katru izmantotās lauksaimniecības zemes platības [...] hektāru Komisijas Lēmuma 2000/115/EK (1999. gada 24. novembris) par vienību definīcijām, lauksaimniecības produktu sarakstiem, izņēmumiem definīcijās un reģioniem un rajoniem attiecībā uz lauku saimniecību struktūru apsekojumiem [(OV 2000, L 38, 1. lpp.)] nozīmē.

Maksājumiem būtu jākompensē lauksaimnieku papildu izdevumus un neiegūtos ienākumus, kas saistīti ar lauksaimnieciskai ražošanai nelabvēlīgiem apstākļiem attiecīgajā teritorijā.

2. Maksājumus piešķir lauksaimniekiem, kas apņemas veikt lauksaimniecisku aktivitāti teritorijās, kas noteiktas saskaņā ar 50. panta 2. un 3. punktu, vismaz piecus gadus pēc pirmā maksājuma saņemšanas.

[..]”

Regula Nr. 1974/2006

- 6 Komisijas Regula (EK) Nr. 1974/2006 (2006. gada 15. decembris), ar ko paredz sīki izstrādātus piemērošanas noteikumus Padomes Regulai (EK) Nr. 1698/2005 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) (OV 2006, L 368, 15. lpp.), kas grozīta ar Komisijas 2007. gada 20. aprīļa Regulu (EK) Nr. 434/2007 (OV 2007, L 104, 8. lpp.) (turpmāk tekstā – “Regula Nr. 1974/2006”), tika atcelta ar Komisijas Deleģēto regulu (ES) Nr. 807/2014 (2014. gada 11. marts), ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ievieš pārejas noteikumus (OV 2014, L 227, 1. lpp.). Tomēr saskaņā ar Deleģētās regulas Nr. 807/2014 19. pantu Regulu Nr. 1974/2006 turpina piemērot darbībām, ko īsteno atbilstīgi programmām, kuras Komisija, kā noteikts Regulā Nr. 1698/2005, apstiprinājusi pirms 2014. gada 1. janvāra.
- 7 Regulas Nr. 1974/2006 37. apsvērumā bija noteikts:

“Būtu jāparedz vairākiem pasākumiem kopīgi noteikumi, jo īpaši saistībā ar integrētu darbību īstenošanu, investīciju pasākumiem, saimniecības nodošanu laika posmā, kurā ir spēkā saistības kā nosacījums atbalsta piešķiršanai, saimniecības platības palielināšanu un dažādu kategoriju nepārvaramās varas vai ārkārtas apstākļu noteikšanu.”

- 8 Šīs regulas III nodaļas “Lauku attīstības pasākumi” 2. sadaļā “Vairākiem pasākumiem kopīgie noteikumi” bija ietverts tās 42.–47. pants.

- 9 Saskaņā ar minētās regulas 45. panta 4. punktu:

“Ja atbalsta saņēmējs nespēj turpmāk nodrošināt atbilstību uzņemtajām saistībām saimniecības zemes platību pārdalīšanas, valsts zemes konsolidācijas pasākumu vai kompetento valsts iestāžu apstiprinātu zemes konsolidācijas pasākumu dēļ, dalībvalstis veic vajadzīgos pasākumus, lai saistības varētu pielāgot jaunajai situācijai saimniecībā. Ja šāda pielāgošana izrādās neiespējama, saistību piemērošanu pārtrauc, un par laika posmu, kurā saistības bija spēkā, atbalsta atmaksa netiek prasīta.”

10 Regulas Nr. 1974/2006 47. pants bija formulēts šādi:

“1. Dalībvalstis jo īpaši var atzīt šādas nepārvaramās varas vai ārkārtas apstākļu kategorijas, kuros tās neprasīs, lai atbalsta saņēmējs daļēji vai pilnībā atmaksā saņemto atbalstu:

- a) atbalsta saņēmēja nāve;
- b) atbalsta saņēmēja ilgstoša darbnespēja;
- c) lielas saimniecības daļas atsavināšana, ja to nevarēja paredzēt dienā, kad uzņēmās saistības;
- d) nopietna dabas katastrofa, kas būtiski ietekmē saimniecības zemi;
- e) lauksaimniecības dzīvnieku audzēšanai paredzēto ēku nejauša nopostīšana saimniecībā;
- f) epizootiska slimība, kas skārusi visus lauksaimnieka mājlopus vai daļu no tiem.

2. Par nepārvaramas varas gadījumiem vai ārkārtas apstākļiem atbalsta saņēmējs vai jebkura viņa pilnvarota persona rakstiski informē kompetento iestādi, iesniedzot šai iestādei atbilstīgus pierādījumus, 10 darba dienu laikā, skaitot no dienas, kurā atbalsta saņēmējam vai viņa pilnvarota pārstāvim radās šāda iespēja.”

Regula Nr. 1305/2013

11 Regulas Nr. 1305/2013 36. apsvērumā ir noteikts:

“Daži platībatkarīgie pasākumi, kas paredzēti šajā regulā, ietver saņēmēju saistības, kuru termiņš ir vismaz pieci gadi. Minētajā laikposmā ir iespējams, ka mainās saimniecības vai saņēmēja situācija. Tāpēc būtu jāparedz noteikumi, kuros izklāstīts, kam būtu jānotiek šādos gadījumos.”

12 Šīs regulas 47. panta “Noteikumi par platībatkarīgajiem maksājumiem” 3. un 4. punktā ir paredzēts:

“3. Ja saņēmējs nespēj turpmāk izpildīt saistības, ko tas uzņēmis, tāpēc ka saimniecības zeme vai daļa no tās tiek pārdalīta vai saimniecība ir pakļauta valsts zemes konsolidācijas pasākumiem vai kompetentu valsts iestāžu apstiprinātiem zemes konsolidācijas pasākumiem, dalībvalstis veic pasākumus, kas vajadzīgi, lai saistības varētu pielāgot saimniecības jaunajai situācijai. Ja šāda pielāgošana izrādās neiespējama, saistību piemērošanu pārtrauc, un par laikposmu, kurā saistības bija spēkā, atbalsta atmaksāšanu nepieprasa.

4. Nepārvaramas varas apstākļos un ārkārtas apstākļos, kas minēti Regulas (ES) Nr. 1306/2013 2. pantā, saņemtā atbalsta atmaksāšanu nepieprasa.”

Regula Nr. 1306/2013

- 13 Regulas Nr. 1306/2013 5. apsvērumā ir noteikts:

“Lai nodrošinātu saskaņotību starp dalībvalstu praksēm un nepārvaramas varas jēdziena saskaņotu piemērošanu dalībvalstīs, šajā regulā, ja nepieciešams, būtu jāparedz ar nepārvaramu varu un ārkārtas apstākļiem saistīti izņēmumi, kā arī iespējamu nepārvaramas varas un ārkārtas apstākļu neizsmelošs saraksts, kas jāatzīst kompetentām valstu iestādēm. Minētajām iestādēm būtu jāpieņem lēmumi par nepārvaramu varu vai ārkārtas apstākļiem katrā gadījumā atsevišķi, balstoties uz attiecīgiem pierādījumiem un piemērojot nepārvaramas varas jēdzienu saistībā ar Savienības lauksaimniecības nozares tiesību aktiem, tostarp Tiesas judikatūru.”

- 14 Šīs regulas 2. panta “Regulā lietotie termini” 2. punktā ir noteikts:

“[Kopējās lauksaimniecības politikas (KLP)] finansēšanai, pārvaldībai un uzraudzībai, “nepārvarama vara” un “ārkārtas apstākļi” var tikt atzīti jo īpaši šādos gadījumos:

- a) atbalsta saņēmēja nāve;
- b) atbalsta saņēmēja ilgstoša darbnespēja;
- c) nopietna dabas katastrofa, kas būtiski ietekmē saimniecību;
- d) lauksaimniecības dzīvnieku audzēšanai paredzēto ēku nejauša nopostīšana saimniecībā;
- e) epizootija vai augu slimība, kas ietekmē daļu vai visus atbalsta saņēmējam piederošos attiecīgi lauksaimniecības dzīvniekus vai kultūraugus;
- f) visas saimniecības vai lielas saimniecības daļas ekspropriācija, ja minēto ekspropriāciju nevarēja paredzēt pieteikuma iesniegšanās dienā.”

- 15 Saskaņā ar Regulas Nr. 1306/2013 121. pantu:

“1. Šī regula stājas spēkā dienā, kad to publicē *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*.

To piemēro no 2014. gada 1. janvāra.

2. Tomēr šādus noteikumus piemēro šādi:

- a) regulas 7., 8., 16., 25., 26. un 43. pantu – no 2013. gada 16. oktobra;
- b) 18. un 40. pantu – attiecībā uz veiktajiem izdevumiem – no 2013. gada 16. oktobra;
- c) 52. pantu – no 2015. gada 1. janvāra.”

Bulgārijas tiesības

ZSPZZ

- 16 *Zakon za sobstvenostta i polzvaneto na zemedelskite zemi* (Lauksaimniecības zemes īpašumtiesību un tās izmantošanas likums; DV Nr. 17, 1991. gada 1. marts, turpmāk tekstā – “ZSPZZ”) 37.i pants ir formulēts šādi:

“(1) Valsts zemes fondā un pašvaldību zemes fondā esošie zālāji, ganības un pļavas saskaņā ar 24.a panta 2. punktu tiek iznomāti vai izdoti rentē lopkopības saimniecību īpašniekiem vai lietotājiem, kuriem ir ganāmi lopi, kas reģistrēti *Balgarska agentsia po bezopasnost na hranite* [(Bulgārijas Pārtikas nekaitīguma aģentūras)] integrētajā informācijas sistēmā, atkarībā no reģistrēto lopu skaita un veida un atbilstoši cenai, kuru nosaka tirgus mehānisms. Valsts zemes fondā un pašvaldību zemes fondā esošie zālāji, ganības un pļavas tiek iznomāti vai izdoti rentē personām, kam nav nedz nodokļu parādu, nedz parādu Valsts Lauksaimniecības fondam, Valsts zemes fondam vai pašvaldību zemes fondam, nedz arī saistību attiecībā uz zemes īpašumiem saskaņā ar 37.c panta 3. punkta 2. apakšpunktu.

[..]

(4) Zālāji, ganības un pļavas starp pretendentiem, kuriem ir attiecīgajā zemes apgabalā reģistrētas saimniecības, tiek sadalīti atkarībā no reģistrēto ganāmo lopu skaita un veida, atbilstoši likumīgi piederošajiem vai izmantotajiem zālājiem, ganībām un pļavām, nepārsniedzot 15 hektārus uz liellopu vienību pirmās līdz septītās kategorijas īpašumos un/vai 30 hektārus uz liellopu vienību astotās līdz desmitās kategorijas īpašumos. Pretendentiem, kas audzē liellopus gaļas ražošanai un vietējo šķirņu (autohtonus) lopus, piešķir līdz 20 hektāriem uz lopu vienību pirmās līdz septītās kategorijas īpašumos un līdz 40 hektāriem uz lopu vienību astotās līdz desmitās kategorijas īpašumos. Pretendentiem, kuri audzē liellopus pienam vai gaļai, aitas un/vai kazas un kuri apstiprināti atbalsta saņemšanai par darbībām apakšpasākumā “Maksājumi pāriešanai uz bioloģisko lauksaimniecību” un “Maksājumi bioloģiskās lauksaimniecības saglabāšanai”, kas iekļauti sadaļā “bioloģiskā lopkopība”, zemi piešķir apmērā līdz 0,15 liellopu vienībām uz hektāru neatkarīgi no īpašuma kategorijas.”

Likums, ar ko groza ZSPZZ

- 17 Likuma, ar ko groza ZSPZZ, pārejas un nobeiguma noteikumu 15. punktā ir noteikts:

“(1) Atbalsta saņēmējiem, kas līdz 2015. gada 24. februārim noslēguši valsts zemes fondā un pašvaldību zemes fondā esošo zālāju, ganību un pļavu nomas vai rentes līgumus, ir pienākums līdz 2016. gada 1. februārim saskaņot līgumus ar 37.i panta 1. un 4. punkta prasībām.

(2) Atbalsta saņēmējiem, kuri apstiprināti sadaļā, kas paredzēta 2015. gada 24. februāra Noteikumu Nr. 4 3. panta 3. punktā attiecībā uz Lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam 11. pasākuma īstenošanu “Bioloģiskā lauksaimniecība” [..], kuri līdz 2015. gada 24. februārim ir noslēguši valsts zemes fondā un pašvaldību zemes fondā esošo zālāju, ganību un pļavu nomas vai rentes līgumus un kuru visi ganāmie lopi un ganības ir apstiprināti atbalsta saņemšanai, ir pienākums līdz 2016. gada 1. februārim saskaņot līgumus ar 37.i panta 1. punkta prasībām, ievērojot attiecību – vismaz 0,15 lopu vienības uz hektāru, neatkarīgi no kategorijas.

(3) Valsts zemes fondā un pašvaldību zemes fondā esošo zālāju, ganību un pļavu nomas vai rentes līgumus, kas 1. vai 2. punktā paredzētajā termiņā nav saskaņoti, izbeidz pašvaldības mērs vai reģionālās direkcijas “Lauksaimniecība” direktors.”

Noteikumi Nr. 11/2008

- 18 2008. gada 3. aprīļa *naredba n° 11 za usloviata i reda za prilagane na myarka 211 “Plashtania na zemedelski stopani za prirodni ogranichenia v planinskite rayoni” i myarka 212 “Plashtania na zemedelski stopani v rayoni s ogranichenia, razlichni ot planinskite rayoni” ot Programata za razvitie na selskite rayoni za perioda 2007–2013* (Noteikumi Nr. 11, ar ko paredz īstenošanas kārtību Lauku attīstības programmā 2007.–2013. gadam paredzētajam pasākumam Nr. 211 “Maksājumi lauksaimniekiem kalnu apgabalos, kuros ir dabas ierobežojumi” un pasākumam Nr. 212 “Maksājumi lauksaimniekiem citos apgabalos, kuri nav kalnu apgabali un kuros ir dabas ierobežojumi”; *DV* Nr. 40, 2008. gada 18. aprīlis, turpmāk tekstā – “Noteikumi Nr. 11/2008”), ko pieņēmis Lauksaimniecības un pārtikas ministrs, 1. panta 1. punktā ir paredzēts:

“Šie noteikumi regulē kārtību, kādā īsteno šādus Lauku attīstības programmas 2007.–2013. gadam pasākumus, ko finansē no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai:

1. “Maksājumi lauksaimniekiem kalnu apgabalos, kuru mērķis ir kompensēt dabas ierobežojumus”;
  2. “Maksājumi lauksaimniekiem citos apgabalos, kuri nav kalnu apgabali un kuros ir dabas ierobežojumi”.
- 19 Saskaņā ar šo noteikumu 2. pantu lauksaimnieki, kas ir iesnieguši atbalsta pieteikumu attiecībā uz vienu no noteikumu 1. panta 1. punktā paredzētajiem pasākumiem, lauksaimniecības darbību kalnu apgabalos vai apgabalos, kuri nav kalnu apgabali un kuros ir ierobežojumi, veic visā atbalsta izmaksas periodā.
- 20 Minēto noteikumu 4. panta 1. punktā ir noteikts:

“[..] Atbalsta pieteikuma iesniedzējiem saskaņā ar šiem noteikumiem:

[..]

3. katru gadu pēc pirmā kompensācijas maksājuma saņemšanas ir jāiesniedz atbalsta pieteikums, deklarējot tajā zemes, kas atrodas attiecīgajā nelabvēlīgajā situācijā esošajā apgabalā;

[..].”

- 21 Saskaņā ar Noteikumu Nr. 11/2008 14. pantu:

“(1) Lauksaimniekam, kas piecu gadu saistību laikposmā nav iesniedzis finanšu atbalsta pieteikumu, nav tiesību saņemt atbalstu saskaņā ar šiem noteikumiem, un viņam ir jāatmaksā summas, kuras līdz šim brīdim saņemtas kā kompensācijas maksājumi par nelabvēlīgā situācijā esošajiem apgabaliem, vai daļa no šīm summām, atkarībā no gada, kurā viņš ir izbeidzis dalību pasākumos, šādā apmērā:

- 1) pēc pirmā gada – 100 %;

- 2) pēc otrā gada – 75 %;
- 3) pēc trešā gada – 50 %;
- 4) pēc ceturtā gada – 25 %.

[..]

(3) 1. punktā paredzētie līdzekļi tiek atgūti kopā ar likumiskajiem procentiem, skaitot no brīža, kad lauksaimniekam ir bijis paziņots pienākums atmaksāt šo summu, līdz faktiskās atmaksas dienai vai summas faktiskai atskaitīšanai.”

22 Šo noteikumu 15. pants ir formulēts šādi:

“(1) Nepārvaramas varas vai ārkārtas apstākļu gadījumā 14. pants nav piemērojams, saistības tiek izbeigtas un lauksaimniekam netiek prasīts daļēji vai pilnībā atmaksāt saņemto atbalstu.

(2) Nepārvaramas varas vai ārkārtas apstākļu gadījumus, kā arī atbilstošus pierādījumus (dokumenti, ko izsniegusi kompetentā administratīvā iestāde) Valsts Lauksaimniecības fondam – Maksājumu aģentūrai rakstveidā dara zināmus lauksaimnieks, ikviena cita tā pilnvarota persona vai tā mantinieks 10 darba dienu laikā, skaitot no dienas, kad lauksaimnieks, tā pilnvarotais vai tā mantinieks spēj to izdarīt.”

23 Saskaņā ar Papildu noteikumiem minēto noteikumu izpratnē “nepārvarama vara” vai “ārkārtas apstākļi” ir:

- a) atbalsta saņēmēja nāve;
- b) atbalsta saņēmēja ilgstoša darbnespēja;
- c) lielas saimniecības daļas atsavināšana, ja to nevarēja paredzēt dienā, kad uzņēmās saistības;
- d) nopietna dabas katastrofa, kas būtiski ietekmē saimniecības zemi;

[..].”

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

24 Laikposmā no 2013. līdz 2015. gadam *Askos Properties* Valsts Lauksaimniecības fondam iesniedza vairākus finanšu atbalsta pieteikumus atbilstoši Lauku attīstības programmā 2007.–2013. gadam paredzētajam 211. pasākumam.

25 Saistībā ar šo tā apņēmas pašvaldības lauksaimniecības zemēs, kuras 2012. gadā tika nomātas, pamatojoties uz nomas līgumiem, kas uz pieciem gadiem noslēgti ar divām Bulgārijas pašvaldībām, saglabāt labus lauksaimniecības un vides apstākļus, kā arī attiecīgajā nelabvēlīgā situācijā esošajā apgabalā veikt lauksaimniecības darbību secīgi vismaz piecu gadu laikposmā.

- 26 Par 2013. gadu *Askos Properties* nesaņēma subsīdiju. 2014. un 2015. gadā summas, kas tai tika piešķirtas, bija attiecīgi 15 866 Bulgārijas leju (BGN) (aptuveni 8112 EUR) un 21 796 BGN (aptuveni 11 144 EUR).
- 27 2015. gadā ZSPZZ 37.i panta 1. un 4. punktā tika izdarīts grozījums, lai valsts vai pašvaldību zemes fondā esošie zālāji, ganības un pļavas tiktu iznomāti vai sadalīti tikai to saimniecību īpašniekiem vai izmantotājiem, kurās ir ganāmi lopī, atkarībā no tajās reģistrēto lopu skaita un veida.
- 28 Zemes gabalu lietotājiem, kas nomas vai rentes līgumu attiecībā uz valsts vai pašvaldību zemes fondam piederošiem zālājiem, ganībām un pļavām noslēguši līdz 2015. gada 24. februārim, tika noteikts pienākums līdz 2016. gada 1. februārim šādu līgumu saskaņot ar jaunajām spēkā esošajām prasībām, kuras paredz minētais grozījums.
- 29 Tā kā *Askos Properties* šīs prasības neizpildīja, abas attiecīgās pašvaldības 2016. gadā izbeidza ar šo sabiedrību noslēgtos lauksaimniecības zemju nomas līgumus.
- 30 Valsts Lauksaimniecības fonda izpilddirektora vietnieks 2020. gada 23. janvārī izdeva aktu, ar ko ir konstatēts valsts prasījums pret *Askos Properties* 18 831 BGN apmērā (aptuveni 9628 EUR), kas atbilst 50 % no kopējās summas, kura tai samaksāta atbilstoši 211. pasākumam attiecībā uz 2013.–2015. lauku attīstības gadu.
- 31 Tā kā par šo aktu iesniegtā prasība ar *Administrativen sad Sofia-grad* (Sofijas pilsētas Administratīvā tiesa, Bulgārija) spriedumu tika noraidīta, *Askos Properties* par šo spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību *Varhoven administrativen sad* (Augstākā administratīvā tiesa, Bulgārija), kas ir iesniedzējtiesa.
- 32 Kasācijas sūdzībā *Askos Properties* apgalvo – tas, ka attiecīgās pašvaldības izbeidza nomas līgumus, ir “nepārvaramas varas gadījums” un/vai “ārkārtas apstākļi” Noteikumu Nr. 11/2008 15. panta izpratnē, tāpēc tai neesot jāatmaksā saņemtā subsīdija.
- 33 Iesniedzējtiesa, pirmkārt, jautā, vai nomas līgumu izbeigšanu, kas notikusi pēc valsts tiesību aktu grozīšanas, kuru atbalsta saņēmējs nevarēja paredzēt saistību uzņemšanās dienā, var kvalificēt kā “nepārvaramas varas gadījumu” vai “ārkārtas apstākļus”, vai pat “ekspropriāciju” Regulas Nr. 1306/2013 2. panta 2. punkta izpratnē.
- 34 Tā jautā, otrkārt, vai uz šādu nomas līgumu izbeigšanu attiecas Regulas Nr. 1305/2013 47. panta 3. punkta noteikumi.
- 35 Šādos apstākļos *Varhoven administrativen sad* (Augstākā administratīvā tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:
- “1) Kā ir jāinterpretē Regulas [Nr. 1306/2013] 2. panta 2. punkta f) apakšpunkts, atbilstoši kuram KLP finansēšanai, pārvaldībai un uzraudzībai par “nepārvaramu varu” vai “ārkārtas apstākļiem” var tikt atzīta it īpaši visas saimniecības vai lielas saimniecības daļas ekspropriācija, ja minēto ekspropriāciju nevarēja paredzēt pieteikuma iesniegšanas dienā? Konkrēti – vai šāds nepārvaramas varas vai ārkārtas apstākļu, vai arī visas saimniecības vai lielas saimniecības daļas ekspropriācijas gadījums ir noticis, ja tiek izbeigts starp pašvaldību un atbalsta saņēmēju pastāvošs līgums par pašvaldībai piederošu lauksaimniecības platību (zālāji, ganības un pļavas) izmantošanu, kas noslēgts saistībā ar Lauku attīstības programmā

2007.–2013. gadam paredzēto pasākumu Nr. 211 “Maksājumi lauksaimniekiem kalnu apgabalos, kuros ir dabas ierobežojumi”, turklāt līgums ir ticis izbeigts, lai īstenotu Bulgārijas tiesību normu grozījumu, ko atbalsta saņēmējs nevarēja paredzēt saistību uzņemšanās dienā?

- 2) Vai par situāciju, kas paredzēta Regulas [Nr. 1305/2013] 47. panta 3. punktā, var uzskatīt gadījumu, kad tiek izbeigts nomas līgums par pašvaldībai piederošām platībām, kuras atbalsta saņēmējs ir nomājis, īstenojot pasākumu Nr. 21[1] “Maksājumi lauksaimniekiem kalnu apgabalos, kuros ir dabas ierobežojumi”, ja līgums ir ticis izbeigts valsts tiesību aktu grozījuma dēļ, kā rezultātā [ZSPZZ] tika grozīts un papildināts tādējādi, ka atbilstoši tā [37.i] panta 4. punktam kā jauns nosacījums pašvaldības platību iznomāšanai vai izdošanai rentē tika ieviesta prasība, ka lauksaimniekam jābūt lopkopības saimniecības īpašniekam un jāiesniedz Bulgārijas pārtikas nekaitīguma iestādei (*Balgarska agentsia po bezopasnost na hranite*) ziņojums par noteikta skaita lauksaimniecībā izmantojamo dzīvnieku esamību, turklāt šādu grozījumu nedz atbalsta saņēmējs, nedz administratīvā iestāde nevarēja paredzēt saistību uzņemšanās dienā?”

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Ievada apsvērumi

- 36) Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru ar LESD 267. pantu iedibinātās sadarbības starp valstu tiesām un Tiesu procedūras ietvaros tai ir jāsniedz valsts tiesai noderīga atbilde, kas ļautu izlemt tās izskatīšanā esošo strīdu. Šajā nolūkā Tiesai vajadzības gadījumā ir jāpārformulē tai uzdotie jautājumi. Turklāt Tiesai var nākties ņemt vērā tādas Savienības tiesību normas, uz kurām valsts tiesa sava jautājuma izklāstā nav atsaukusies (spriedums, 2023. gada 7. septembris, *Groenland Poultry*, C-169/22, EU:C:2023:638, 47. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 37) No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka Noteikumu Nr. 11/2008 piemērošana iesniedzējtiesā izskatāmajam strīdam nav apstrīdēta. Jāatgādina, ka saskaņā ar šo noteikumu 1. panta 1. punktu tie regulē kārtību, kādā īsteno Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam 211. pasākumu, ko finansē no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA).
- 38) Atbilstoši Regulas Nr. 1305/2013, ar ko atcelta Regula Nr. 1698/2005, 88. pantam pēdējo minēto regulu turpina piemērot darbībām, kuras īsteno atbilstīgi programmām, ko Komisija saskaņā ar šo regulu apstiprinājusi pirms 2014. gada 1. janvāra. Tāpat atbilstoši Deleģētās regulas Nr. 807/2014, ar ko atcelta Regula Nr. 1974/2006, 19. pantam šo regulu turpina piemērot darbībām, kuras īsteno atbilstīgi programmām, ko Komisija saskaņā ar Regulu Nr. 1698/2005 apstiprinājusi pirms 2014. gada 1. janvāra.
- 39) Tā kā Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam 211. pasākums ir šāda darbība un tā kā pamatlietā tiek aplūkoti pienākumi saglabāt lauksaimniecības zemes un veikt lauksaimniecības darbību nelabvēlīgā situācijā esošā apgabalā vismaz piecus gadus pēc kārtas, apstākļi, kādos šie pienākumi nav izpildīti, ir jāizvērtē, ņemot vērā Regulas Nr. 1698/2005 un Regulas Nr. 1974/2006 noteikumus (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 8. maijs, *Järvelaev*, C-580/17, EU:C:2019:391, 37., 38. un 42. punkts).

- 40 Jāpiebilst, ka tad, ja atbalsta programmā, kuru apstiprinājis un līdzfinansējis ELFLA 2007.-2013. gada plānošanas periodā, nepamatoti izmaksāto summu atgūšana notiek pēc šī plānošanas perioda beigām, proti, pēc 2014. gada 1. janvāra, šai atgūšanai ir jābūt balstītai uz Regulas Nr. 1306/2013 noteikumiem (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 8. maijs, *Järvelaev*, C-580/17, EU:C:2019:391, 42. punkts). Tomēr lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu neattiecas uz kārtību, kādā atgūstamas summas, kas *Askos Properties* piešķirtas par 2014. un 2015. gadu.
- 41 Šādos apstākļos jāuzskata, ka prejudiciālie jautājumi, kas Tiesai uzdoti šajā lietā, attiecas uz Regulas Nr. 1974/2006 noteikumiem.

Par pirmo jautājumu

- 42 Ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai Regulas Nr. 1974/2006 47. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas, ka pašvaldība izbeidz lauksaimniecības zemes nomas vai rentes līgumu, kurš uz pieciem gadiem noslēgts ar tāda lauksaimniecības atbalsta saņēmēju, kas piešķirts atbilstoši dalībvalsts lauku attīstības programmām, kuru finansēšanā piedalījies ELFLA, pēc grozījuma izdarīšanas valsts tiesību aktos, ar ko ievieš jaunas prasības, kuras ir priekšnoteikums šādu līgumu saglabāšanai, ietilpst jēdzienā “nepārvaramas varas gadījums” vai jēdzienā “ārkārtas apstākļi” 47. panta 1. punkta izpratnē, it īpaši jēdzienā “saimniecības ekspropriācija” minētā 47. panta 1. punkta c) apakšpunkta izpratnē.
- 43 Regulas Nr. 1974/2006 47. panta 1. punktā ir noteikts, ka dalībvalstis var atzīt šī 1. punkta a)–f) apakšpunktā ietvertās nepārvaramas varas vai ārkārtas apstākļu kategorijas, attiecībā uz kurām tajos nav prasīts atmaksāt daļu no atbalsta vai visu atbalstu, ko saņēmis atbalsta saņēmējs.
- 44 Šajā tiesību normā ir paredzēts fakultatīvs izņēmums no principa, ka atbalsta saņēmējs to atmaksā, ja nav izpildījis saistības, kam šis atbalsta saņēmējs piekritis kā minētā atbalsta piešķiršanas nosacījumam šo saistību izpildes laikposmā.
- 45 Šajā gadījumā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu ietvertā informācija neļauj neapšaubāmi noteikt, vai saskaņā ar to, kas izriet no Noteikumu Nr. 11/2008 15. panta 1. punkta, Regulas Nr. 1974/2006 47. panta 1. punktā paredzētais izņēmums Bulgārijas tiesībās ir ieviests tādā veidā, ka tas attiecas uz visiem nepārvaramas varas vai ārkārtas apstākļu gadījumiem minētā 47. panta 1. punkta izpratnē, vai arī šī izņēmuma tvērums ir ierobežots tikai ar gadījumiem, kas paredzēti šo noteikumu papildu noteikumos, tostarp ar “saimniecības ekspropriācijas” gadījumu.
- 46 Katrā ziņā, lai iesniedzējtiesai sniegtu lietderīgu atbildi, uz jautājumu ir jāatbild, ņemot vērā gan jēdzienu “nepārvaramas varas gadījums” vai “ārkārtas apstākļu” gadījums Regulas Nr. 1974/2006 47. panta 1. punkta izpratnē, gan īpašo “saimniecības ekspropriācijas” kategoriju, kas ietverta šīs tiesību normas c) apakšpunktā, jo šai tiesai būs jāpārbauda minētā 47. panta 1. punkta ieviešanas valsts tiesībās precīzs tvērums.
- 47 Pirmkārt, runājot par to, vai pamatlietā aplūkotā nomas līgumu izbeigšana var būt “nepārvaramas varas gadījums” vai “ārkārtas apstākļi” Regulas Nr. 1974/2006 47. panta 1. punkta izpratnē, jānorāda, ka ELFLA kontekstā Tiesa jau ir nospriedusi, ka nepārvaramas varas gadījums ir jebkurš notikums, kas radies tādu no uzņēmēja neatkarīgu, neparastu un neparedzamu apstākļu dēļ, kuru sekas nav bijis iespējams novērst, neraugoties uz šī uzņēmēja izrādīto pienācīgo rūpību (spriedumi, 2015. gada 17. decembris, *Szemerey*, C-330/14, EU:C:2015:826, 58. punkts; 2023. gada

16. februāris, *Zamestnik izpalnitelen direktor na Darzhaven fond "Zemedelie"*, C-343/21, EU:C:2023:111, 58. punkts, un 2023. gada 7. septembris, *Groenland Poultry*, C-169/22, EU:C:2023:638, 39. punkts).
- 48 No Regulas Nr. 1974/2006 37. apsvēruma un 47. panta 1. punkta izriet, ka pēdējā tiesību normā paredzētais saraksts nav izsmēlošs un ka jēdzieni "nepārvaramas varas gadījums" vai "ārkārtas apstākļi" minētās tiesību normas izpratnē tāpēc var attiekties uz gadījumu, kas nav ietverts šajā sarakstā. Tādējādi atkarībā no pamatlietas apstākļiem valsts iestāžu rīcība arī var veidot "nepārvaramas varas gadījumu" vai "ārkārtas apstākļus" (šajā nozīmē skat. spriedumu, 1993. gada 7. decembris, *Huygen u.c.*, C-12/92, EU:C:1993:914, 31. punkts).
- 49 Jānorāda – lai gan minētajā sarakstā ir ietverti tikai objektīvi fakti, ieinteresētajai personai, kas atsaucas uz "nepārvaramas varas gadījuma" vai "ārkārtas apstākļu" esamību, jāspēj arī pierādīt, ka tā ir nodrošinājusies pret neparasta notikuma sekām saskaņā ar šī sprieduma 47. punktā atgādināto judikatūru, bez pārmērīgām pūlēm veicot atbilstošus pasākumus (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 19. jūnijs, *RF/Komisija*, C-660/17 P, EU:C:2019:509, 37. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 50 No tā izriet, ka iesniedzējtiesai ir jānovērtē, pirmām kārtām, vai valsts tiesību aktu grozījums, ar ko *ZSPZZ* 37.i pantā ievieš jaunas prasības, kuru izpilde ir priekšnoteikums tādu nomas vai rentes līgumu saglabāšanai kā pamatlietā aplūkotie, kā arī tas, ka divas attiecīgās pašvaldības izbeidza ar *Askos Properties* noslēgtos nomas līgumus, no *Askos Properties* viedokļa ir ārkārtas, neparasti un neparedzami notikumi, un, otrām kārtām, vai *Askos Properties* ir veikusi visus pasākumus, ko tā bez pārmērīgām pūlēm varēja veikt, lai šos līgumus saskaņotu ar minētajām jaunajām prasībām.
- 51 Šajā ziņā citastarp jānovērtē, vai termiņš, kas paredzēts, lai izpildītu jaunās ar *ZSPZZ* 37.i panta grozījumu ieviestās prasības, bija pietiekami ilgs. Jānovērtē arī, vai, lai izpildītu šīs jaunās prasības, *Askos Properties* bija reāla iespēja iegādāties lopkopības saimniecību un kompetentajās iestādēs reģistrēt vajadzīgo lopu skaitu. Tas pats attiecas uz jautājumu, vai savu saistību izpildei *Askos Properties* bija iespēja izmantot citas zemes, kas nav tās, kuras tās rīcībā nodevušas pamatlietā aplūkotās pašvaldības, un vai tai bija iespējams no fiziskām un juridiskām privātpersonām iegūt zemes, kurām piemērojams Lauku attīstības programmas 2007.–2013. gadam 211. pasākums.
- 52 Otrkārt, runājot par to, vai tāda līguma kā pamatlietā aplūkotie izbeigšana var ietilpt jēdzienā "saimniecības ekspropriācija" Regulas Nr. 1974/2006 47. panta 1. punkta c) apakšpunkta izpratnē, jānorāda, ka šis jēdziens nav definēts nedz šajā regulā, nedz netieši ar atsauci uz dalībvalstu tiesībām. Tādējādi minētais jēdziens ir jāuzskata par autonomu Savienības tiesību jēdzienu, kas tās teritorijā ir jāinterpretē vienveidīgi, ņemot vērā ne tikai šīs tiesību normas formulējumu, bet arī tās kontekstu un tā tiesiskā regulējuma mērķus, kurā šī norma ir ietverta (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2021. gada 22. jūnijs, *Venecuēla/Padome* (Trešās valsts skārums), C-872/19 P, EU:C:2021:507, 42. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 53 Pirmām kārtām, 47. panta 1. punkta c) apakšpunkta noteikumos ir tikai norādīts, ka "lielas saimniecības daļas atsavināšanu", ja to "nevarēja paredzēt dienā, kad uzņēmās saistības", dalībvalstis var atzīt par nepārvaramas varas vai ārkārtas apstākļu kategoriju, attiecībā uz kuru tās neprasis, lai atbalsta saņēmējs daļēji vai pilnībā atmaksā saņemto atbalstu. Tādējādi minētā 47. panta 1. punkta c) apakšpunkta formulējums nesniedz noderīgu informāciju, lai definētu jēdzienu "saimniecības ekspropriācija" šīs tiesību normas izpratnē.

- 54 Otrām kārtām, runājot par kontekstu, kādā iekļaujas Regulas Nr. 1974/2006 47. panta 1. punkta c) apakšpunkts, vispirms jānorāda, ka nevienā citā šīs regulas tiesību normā nav ietverta jēdziena “saimniecības ekspropriācija” šīs tiesību normas izpratnē definīcija. Precizējums, ka “lielas saimniecības daļas atsavināšana” nevar būt “paredzama dienā, kad uzņemās saistības”, ir vērsts uz to, lai noskaidrotu situācijas, kurās atbalsta atmaksa nenotiek, nevis lai noskaidrotu šī jēdziena nozīmi. Visbeidzot, citas Regulas Nr. 1974/2006 47. panta 1. punktā paredzētās kategorijas neietver papildu elementus, kas ļautu definēt minēto jēdzienu.
- 55 Trešām kārtām, runājot par šīs regulas mērķi, kā izriet no tās nosaukuma, tā paredz sāki izstrādātus piemērošanas noteikumus Regulai Nr. 1698/2005 par atbalstu lauku attīstībai no ELFLA. Saskaņā ar pēdējās minētās regulas 37. pantu maksājumi par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem kalnu teritorijās un maksājumi par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem citās teritorijās principā tiek piešķirti saimniecību īpašniekiem, kas apņemas turpināt savu lauksaimniecības darbību attiecīgajās teritorijās vismaz piecu gadu laikposmā pēc pirmā maksājuma saņemšanas. Tādējādi šī mērķa īstenošana nozīmē, ka saimniecību īpašnieki, kas vismaz uz pieciem gadiem noslēguši nomas līgumus, lai izmantot zemes, kas atrodas šādās teritorijās, un veiktu lauksaimniecības darbību un no tās gūtu ienākumus, var šīs zemes izmantot šajā laikposmā.
- 56 Šajā ziņā no Tiesas judikatūras var secināt, ka jēdziens “ekspropriācija” Regulas Nr. 1974/2006 47. panta 1. punkta c) apakšpunkta izpratnē ietver īpašuma atņemšanas pasākumus, kā arī tiem pielīdzināmus pasākumus (pēc analogijas skat. spriedumu, 1990. gada 12. decembris, *van der Laan-Velzeboer*, C-285/89, EU:C:1990:460, 14. un 15. punkts).
- 57 Turklāt Tiesa jau ir nospriedusi, ka īpašuma atņemšanu Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – “Harta”) 17. panta 1. punkta izpratnē veido lietojuma tiesību pilnīga un galīga izbeigšana piespiedu kārtā, ciktāl šādas tiesības ir tiesību uz īpašumu daļa, jo ar tām to īpašniekiem tiek nodrošinātas divām pēdējām minētajām tiesībām raksturīgas lietas, proti, tiesības lietot attiecīgo īpašumu un tiesības gūt no tā augļus (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 21. maijs, Komisija/Ungārija (Lauksaimniecības zemes lietojuma tiesības), C-235/17, EU:C:2019:432, 81. un 82. punkts).
- 58 Tādējādi, ja valsts tiesiskais regulējums pēc satura vai tādēļ, ka to ir īstenojusi valsts iestāde, piespiedu kārtā pilnībā un galīgi izbeidz tāda saimniecības īpašnieka tiesības lietot attiecīgās zemes un gūt no tām ienākumus, kas noslēdzis nomas līgumu nolūkā izmantot minētās zemes vairāku gadu laikposmā, kāds prasīts, lai varētu saņemt ELFLA finansējumu, jāuzskata, ka šis tiesiskais regulējums izraisa īpašuma tiesību atņemšanu Hartas 17. panta 1. punkta izpratnē un šī iemesla dēļ veido “saimniecības ekspropriāciju” Regulas Nr. 1974/2006 47. panta 1. punkta c) apakšpunkta izpratnē.
- 59 No Tiesas rīcībā esošajiem lietas materiāliem izriet, ka Likuma, ar ko groza ZSPZZ, pārejas un nobeiguma noteikumu 15. punkts paredz izbeigt nomas vai rentes līgumus tikai tad, ja šajā nolūkā noteiktajā termiņā tie nav saskaņoti ar jaunajām ZSPZZ 37.i pantā paredzētajām prasībām. Ar nosacījumu, ka iesniedzējtiesa veiks vajadzīgās pārbaudes, nomas vai rentes līguma izbeigšana, pamatojoties uz šādu tiesisko regulējumu, nenozīmē to tiesību pilnīgu un galīgu izbeigšanu piespiedu kārtā, kādas saimniecībai izriet no šāda līguma.
- 60 Tomēr saskaņā ar Tiesas judikatūru, lai noskaidrotu, vai pastāv īpašuma atņemšana Hartas 17. panta 1. punkta izpratnē, jāpārbauda ne vien tas, vai ir notikusi formāla ekspropriācija, bet arī jānoskaidro, vai strīdīgā situācija ir līdzvērtīga faktiskai ekspropriācijai (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 5. maijs, *BPC Lux 2* u.c., C-83/20, EU:C:2022:346, 44. punkts).

- 61 Iesniedzējtiesai, kas nav sniegusi nekādas norādes par to, vai *Askos Properties* bija iespēja veikt pasākumus, lai izpildītu jaunās prasības, kas noteiktas ZSPZZ 37.i pantā, un vai tā veica pasākumus šajā ziņā, ir jāpārbauda šo prasību ieviešanas konkrētas sekas un reālā ietekme uz *Askos Properties* situāciju, kā arī visi atbilstošie elementi, lai noskaidrotu, vai pamatlietā ir notikusi tiesību uz īpašuma atņemšana. Šajā kontekstā šai tiesai citastarp ir jāveic šī sprieduma 51. punktā norādītie vērtējumi.
- 62 Ņemot vērā iepriekš izklāstītos iemeslus, uz pirmo prejudiciālo jautājumu ir jāatbild, ka Regulas Nr. 1974/2006 47. panta 1 punkts ir jāinterpretē tādējādi – tas, ka pašvaldība izbeidz nomas vai rentes līgumu, kurš attiecas uz lauksaimniecības zemi un kurš uz pieciem gadiem noslēgts ar tāda lauksaimniecības atbalsta saņēmēju, kas piešķirts atbilstoši dalībvalsts lauku attīstības programmām, kuru finansēšanā ir piedalījies ELFLA, ja šī izbeigšana ir notikusi pēc grozījuma valsts tiesību aktos, ar ko ir ieviestas jaunas prasības, kuras ir priekšnoteikums šāda līguma saglabāšanai, var būt
- “nepārvaramas varas gadījums” vai “ārkārtas apstākļi” šī 47. panta 1. punkta izpratnē, ja šī izbeigšana ir ārkārtas, neparasts un šim atbalsta saņēmējam neparedzams notikums un tas ir veicis visus pasākumus, ko tas varēja veikt bez pārmērīgām pūlēm, lai attiecīgo nomas līgumu saskaņotu ar jaunajām ieviestajām prasībām,
  - “saimniecības ekspropriācijas” gadījums minētā 47. panta 1. punkta c) apakšpunkta izpratnē, ja minētā izbeigšana ir īpašuma atņemšanas pasākums, kas minētajam atbalsta saņēmējam liedz tiesības izmantot nomātās lauksaimniecības zemes un gūt no tām ienākumus.

Par otro jautājumu

- 63 Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai Regulas Nr. 1974/2006 45. panta 4. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas ir piemērojams situācijai, kurā tas, ka lauksaimniecības atbalsta saņēmējs nevar turpināt pildīt uzņemtās saistības, izriet no tā, ka pašvaldība ir izbeigusi nomas vai rentes līgumu, kas attiecas uz lauksaimniecības zemi un kas uz pieciem gadiem noslēgts ar šo atbalsta saņēmēju, ja šī izbeigšana ir notikusi pēc grozījuma valsts tiesību aktos, ar kuru ieviestas jaunas prasības, saskaņā ar kurām minētajam atbalsta saņēmējam ir jābūt lopkopības saimniecībai un kompetentajās valsts iestādēs jāreģistrē zināms skaits mājlopu, un kuru izpilde ir nosacījums šāda līguma saglabāšanai.
- 64 Lai atbildētu uz šo jautājumu, jāatgādina, ka Regulas Nr. 1974/2006 45. panta 4. punkts attiecas uz tāda atbalsta saņēmēja gadījumu, kam nav iespējams turpināt pildīt saistības, kuras tas uzņēmis, jo viņa saimniecībā ir jāveic zemes platību pārdalīšana vai zemes konsolidācijas pasākumi, ko noteikušas vai apstiprinājušas kompetentās valsts iestādes.
- 65 Tiesa jau ir nospriedusi, ka jēdzienos “zemes platību pārdalīšana” vai “zemes konsolidācijas pasākumi”, kurus noteikušas vai apstiprinājušas kompetentās valsts iestādes, var ietilpt jebkura darbība, kas paredz lauksaimniecības zemes gabalu rekonfigurāciju un pārkārtošanu, lai veidotu zemes izmantošanai racionālākas lauku saimniecības, un par ko ir lēmušas vai ko ir apstiprinājušas kompetentās valsts iestādes (spriedums, 2023. gada 16. februāris, *Zamestnik izpalnitelen direktor na Darzhaven fond “Zemedelie”*, C-343/21, EU:C:2023:111, 39. punkts).
- 66 Šī tiesību norma nav piemērojama, ja nespēja turpināt pildīt saistības, ko uzņēmis lauksaimniecības atbalsta saņēmējs, izriet no tā, ka, tā kā šis atbalsta saņēmējs neatbilst jaunajām prasībām, atbilstoši kurām tam jābūt lopkopības saimniecībai un kompetentajās valsts iestādēs

jāreģistrē zināms skaits lopkopības saimniecībā esošo lopu, pašvaldības iestādei saskaņā ar valsts tiesībām ir pienākums izbeigt nomas vai rentes līgumu, kas uz pieciem gadiem noslēgts ar minēto atbalsta saņēmēju un kas attiecas uz zemēm, kuras vajadzīgas viņa saimniecībai.

- 67 Šādā gadījumā tas, ka attiecīgajam atbalsta saņēmējam nav iespējams turpināt pildīt savas saistības, jo viņš ir zaudējis tiesības izmantot zemes, kas vajadzīgas viņa saimniecībai minēto saistību izpildes laikposmā, izriet nevis no zemes restrukturizācijas pasākuma, bet gan no grozījuma lauksaimniecības atbalsta piešķiršanas nosacījumos.
- 68 Tātad uz otro jautājumu ir jāatbild, ka Regulas Nr. 1974/2006 45. panta 4. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nav piemērojams situācijai, kurā lauksaimniecības atbalsta saņēmēja nespēja turpināt pildīt uzņemtās saistības izriet no tā, ka pašvaldība ir izbeigusi nomas vai rentes līgumu, kas attiecas uz lauksaimniecības zemi un kas uz pieciem gadiem noslēgts ar šo atbalsta saņēmēju, ja šī izbeigšana ir notikusi pēc grozījuma valsts tiesību aktos, ar ko ir ieviestas jaunas prasības, saskaņā ar kurām minētā atbalsta saņēmēja rīcībā ir jābūt lopkopības saimniecībai un tam kompetentajās valsts iestādēs jāreģistrē zināms skaits lopkopības saimniecībā esošo lopu, un kuru izpilde ir nosacījums šāda līguma saglabāšanai.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 69 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība izriet no tiesvedības, kas notiek iesniedzējtiesā, tāpēc tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (astotā palāta) nospriež:

- 1) Komisijas Regulas (EK) Nr. 1974/2006 (2006. gada 15. decembris), ar ko paredz sīki izstrādātus piemērošanas noteikumus Padomes Regulai (EK) Nr. 1698/2005 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), kas grozīta ar Komisijas 2007. gada 20. aprīļa Regulu (EK) Nr. 434/2007, 47. panta 1. punkts**

ir jāinterpretē tādējādi –

tas, ka pašvaldība izbeidz nomas vai rentes līgumu, kurš attiecas uz lauksaimniecības zemi un kurš uz pieciem gadiem noslēgts ar tāda lauksaimniecības atbalsta saņēmēju, kas piešķirts atbilstoši dalībvalsts lauku attīstības programmām, kuru finansēšanā ir piedalījies Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai (ELFLA), ja šī izbeigšana ir notikusi pēc grozījuma valsts tiesību aktos, ar ko ir ieviestas jaunas prasības, kuras ir priekšnoteikums šāda līguma saglabāšanai, var būt

- **“nepārvaramas varas gadījums” vai “ārkārtas apstākļi” šī 47. panta 1. punkta izpratnē, ja šī izbeigšana ir ārkārtas, neparasts un šim atbalsta saņēmējam neparedzams notikums un tas ir veicis visus pasākumus, ko tas varēja veikt bez pārmērīgām pūlēm, lai attiecīgo nomas līgumu saskaņotu ar jaunajām ieviestajām prasībām,**
- **“saimniecības ekspropriācijas” gadījums minētā 47. panta 1. punkta c) apakšpunkta izpratnē, ja minētā izbeigšana ir īpašuma atņemšanas pasākums, kas minētajam atbalsta saņēmējam liedz tiesības izmantot nomātās lauksaimniecības zemes un gūt no tām ienākumus.**

2) Regulas Nr. 1974/2006, kas grozīta ar Regulu Nr. 434/2007, 45. panta 4. punkts

ir jāinterpretē tādējādi, ka

tas nav piemērojams situācijai, kurā lauksaimniecības atbalsta saņēmēja nespēja turpināt pildīt uzņemtās saistības izriet no tā, ka pašvaldība ir izbeigusi nomas vai rentes līgumu, kas attiecas uz lauksaimniecības zemi un kas uz pieciem gadiem noslēgts ar šo atbalsta saņēmēju, ja šī izbeigšana ir notikusi pēc grozījuma valsts tiesību aktos, ar ko ir ieviestas jaunas prasības, saskaņā ar kurām minētā atbalsta saņēmēja rīcībā ir jābūt lopkopības saimniecībai un tam kompetentajās valsts iestādēs jāreģistrē zināms skaits lopkopības saimniecībā esošo lopu, un kuru izpilde ir nosacījums šāda līguma saglabāšanai.

[Paraksti]